

Ihmisten jälkeen supersankarit? Elokuva X-Men: Days of Future Past (2014). Twentieth-Century Fox.

Posthumanismissa pohditaan ihmisen ja ihmiskeskeisen ajattelun jälkeisiä asioita

Mitä ihmisen jälkeen?

Kirjat

Karoliina Lummaa & Lea Rojola (toim.); Posthumanismi. Eetos. 337 sivua.

Jokin aika sitten elokuvissa jännitti ja pelotti leffa *Transcendence*, jossa **Johnny Deppin** esittämä tohtorimies ylitti itsensä. Eikä vain itseään, vaan ihmisyyden ja sen rajat. Hänestä tuli kaikkivoipa henki tietoverkossa. Hänestä tuli yli-ihminen, transhumaani. Tällaisia ovat posthumanismiksi kutsutut jutut mielikuvituksen tasolla, mutta onko niissä jotain totuuttakin?

1900-luvun alkupuolella unelmoitiin ihmislajin tai rodun kehittämistä. Itse asiassa yhä seuranamme olevat amerikkalaiset supersankaritarinat ovat sen ajattelun seuraus. Natsien toiminta kadotti ihmisen jalostamisen vakavasta ajattelusta mutta ei popkulttuurista. Siellä nyt saa läträtä niin kuin tahtoo.

Viime vuosikymmenien teknologian huima kehitys, geenitutkimus, evoluutioteorian uusi suosio ja vielä ympäristöuhkat ovat yhdessä palauttaneet pinnalle ajatuksen ihmisyydestä, joka voidaan ylittää tai ohittaa. Jos ei käytännössä, niin sitten filosofisesti. Tästä käänteestä kertoo uusi artikkelikokoelma *Posthumanismi*, joka on turkulaisen Eetos-yhtiön käsialaa. Se ansaitsee isosti huomiota suomalaisen keskustelun vakavana pelinavauksena. Maailmalla mennään jo pitkällä,

KONEET, ELÄIMET ja metsän puut eivät ole koskaan kritisoineet ihmisen erityisasemaa. Siispä ihmisten on puhuttava niiden puolesta ja kritisoitava itseään. Niin tekee posthumanismi, joka tarkoittaa kahta kovin eri asiaa. Joko kuvitellaan, mikä olisi sopivaa ajattelua ihmiskeskeisen humanismin jälkeen tai sitten ihmetellään, mikä on seuraava malli ihmisestä. Kiehtovia kumpikin, ihmisen ajattelemisen ja ihmisen tuottamisen.

Posthumanismissa perinteinen ihminen sysätään pois maailmanjärjestyksen piikki-paikalta. Aikanaan valistuksen ja humanismin perinteet nitistivät jumalat ja antoivat ihmiselle vetovastuun. Kopernikaaninen käänne osoitti, että tämä ihmisen kotimaailma ei olekaan universumin keskus.

Sitten tulivat 1800-luvulla **Darwin**, joka pudotti ihmisen jalustaltaan, ja **Freud**, joka

Johnny Deppistä tulee enemmän kuin ihminen elokuvassa *Transcendence* (2014). Nordisk Film.

kyseenalaisti rationaalisen, itseään hallitsevan subjektin. Filosofiassa **Nietzsche** olikin jo ehtinyt kieltää lähes kaiken ylimieliseen ihmisyyteen liittyvän. Posthumanismi jatkaa tästä tietoteknologian, luonnontieteiden uuden nousun, eläinfilosofian, kapitalismin kriisien ja ympäristöuhkien avustamana.

Posthumanismin tutkijat eivät sitä tunnusta, mutta liikkeessä tai ajatussuunnassa on jotain uskonnollista, apokalyptista ainakin. Ihminen ja ihmisfilosofia on tullut tiensä päähän. On keksittävä ihminen uusiksi osana muuta luontoa ja ympäristöä, yhdistyneenä koneisiin ja tai sitten ajatuksen kokonaisuudesta, jossa ei ole erikoisasemia. Uudenlainen ihmiskäsitys voisi "pelastaa" meidät ja planeettamme, ja se voisi tuoda mukana paremman maailman ja elämän symbioosissa koneiden kanssa

POSTHUMANISMI ON uusi ihmistieteen lähtökohta, josta kakaratkin tykkäävät. Sehän pyörittää elokuvia, tv-sarjoja ja pelejä, vaikka tekijät eivät asiaa teoretisoikaan. Tutkijoille se on uudenlaisen ihmiskäsityksen lähde, jossa ihmiskeskeinen humanismi hylätään kantilaisena houreena, joka tuhaa maapallon.

Posthumanismin populaari, utopiaa haakeva versio on transhumanismi. Niin ajatteleville ihminen voi ylittää itsensä. Hän voi siirtää itsensä vaikka tietokoneisiin, ja kas, elämä jatkuu. Ihmisyyden pelkistyy kognitioksi. Vaivainen ruumis ja surkea biologia jää taakse. Juuri näistä ratkaisevan vääriin ihmiskuvaan perustuvista asioista popkulttuurin tuotteetkin haaveilevat.

Vakavammat posthumanistit pohtivat ihmiskäsitystä uusiksi, kun taas teknologiainoillijat haluavat itselleen ikuisen elämän. He siis jatkavan vanhan humanismin perintöä ohi ja yli biologian.

KIRJASSA ASIA ilmaistaan hienosti: "Ihmistä tulee postinhimillisiä, kun ajattelemme olevamme postinhimillisiä." **Juha Rapolan** lause suhteellistaa koko ajatuksen. Me olemme tässä maailmassa emme vain olemassa vaan myös tietoisia siitä, että me olemme olemassa. Ja mitä me katsomme olevamme, sitä me fyysisissä rajoissa sitten olemme. Ihminen on niin kuin hän itsensä määrittelee, ja nykyään hän määrittelee itsensä entistä useammin posthumanismin termein.

Posthumanismin filosofinen puoli pohdii ihmisyyden perusteita uusiksi. Toisilla taas on päämääränä ihmisen muuttaminen

kehon muokkaamisen, geeniteknologian ja tekoälytutkimuksen keinoin. **Immanuel Kantin** unelmasta kasvaa Frankensteinin houre.

Jukka Sarjalalle posthumanismi merkitsee modernin rationaalisuuden ja todellisuuden hallintaan pyrkivän autonomisen ihmistietoisuuden kriittistä tarkastelua.

Mutta toisaalta: voiko ihminen muulla tavalla edes ajatella kuin autonomisen tietoisuuden lähtökohdasta? Me katsomme luontoa ja eläinkuntaa ihmisenä vaikka olisimme ihmiskriittisiä. Me emme voi itsellemme mitään. Ihminen ei voi ajatella itsensä ulkopuolella.

KAIKKIA KIRJAN tekstejä luonnehtii jonkinlainen kevyesti kätkeytyvä vastenmielisyys luontoa tuhoavan, itsekkään ja kapitalistisen ihmisen mallia kohtaan. Posthumanismi on vastaisku humanismille, joka jatkoi vanhaa kristillistä ajatusta ihmisestä luomakunnan herrana ja synnytti toisten ihmisten, eläinten ja luonnon riistoon johtaneet tieteet ja teknologiat. Posthumanismi haluaa nitistää ihmisen ylimielisyyden.

Mutta miksi ihmisen pitäisi olla – taas kerran – niin poikkeuksellinen, muista elävistä ja kuolleista poikkeava, että hän ei enää "kohtele eläimiä ja luontoa lähtökohdaisesti väärin" eikä "ole kiinnostunut vain itsestään", kuten **Jukka Sihvonon** asian ilmaisee. Niihin muutkin eläimet toimivat. Ne ovat kiinnostuneita itsestään. Miksi edes ihmislajin säilyminen olisi tärkeää? Olemmeko me niin erikoisia? Jos me tuhoamme itsemme ja samalla muita, sehän vain kuuluu asiaan. Se on luonnollista eikä "väärin".

Jouni Teittinen näkee posthumanismin valistushumanismin jatkeena, itsensä "ohittavana tai ylittävänä humanismina". Kyse ei ole katkoksesta vaan jatkoista, joilla epäillään vähän kaikkea.

KONKREETTISIMMIN IHMISEN aikakauden ehtoapuolta kuvaa **Antti Salminen** esseessään *Öljy ja aurinko*, jossa länsimainen elämänmuoto on öljyn aikakauden eli viimeisen 150 vuoden tulosta. Sen mukana syntyi "fossiilinen moderniteetti", ja kun hanat ehtyivät, syntyy jotain muuta – väistämättä. Mutta kukaan ei oikein tiedä, mitä se on. Siksi sopiikin spekuloida minkä pystyy ja haluaa.

KARI SALMINEN